

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

3-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/3 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarqand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Юсупов Хуршид Муратжанович</i> ПЕРВЫЕ ШАГИ ДВУХСТОРОННЕГО СОТРУДНИЧЕСТВА САУДОВСКОЙ АРАВИИ С МОМЕНТА НЕЗАВИСИМОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	9-13
<i>Najmiddinov Zafar Xoshimjonovich</i> O'RTA OSIYO FAQIHLARINING MUSANNIFAK ASARLARIGA TA'SIRI XUSUSIDA	14-19

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Madraimova Marxamat Raximberganovna</i> XORAZM VILOYATIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING OBYEKTIV ZARURLIGI VA AHAMIYATI	20-23
<i>Abdullaev Jamshid Obidovich</i> SUN'IY INTELLEKT — XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH VOSITASI SIFATIDA	24-30
<i>Абдуллаев Алтинбек Янгибаевич</i> ДОННИ ҚАЙТА ИШЛАШ КОРХОНАЛАРИДА МАҲСУЛОТ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ХАРАЖАТЛАРИ ҲИСОБИНИ ЮРИТИШ ВА ТАННАРХ КАЛКУЛЯЦИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	31-46
<i>Ziyadullayev Zuxriddin Ilxom o'g'li</i> TIJORAT BANKLARI TRANSFORMATSIYASI BORASIDA NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLAR	47-51
<i>Alimova Saboxat Gaziyevena, Erkinova Sevinch</i> YASHIL IQTISODIYOT VA ATROF MUHIT MUAMMOLARI	52-56
<i>Zokirova Gavxar</i> GLOBAL PENSIYA TIZIMLARI BARQARORLIGI VA YETARLILIGI TAHLILI	57-66

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Tursunkulova Shaxnoza Tuychiyevna, Muxtorov Muxsin Jabborovich</i> TASAVVUFDA INSON MA'NAVIY KAMOLOTI MASALASI	67-73
<i>O'rinboyev Davlatjon Bahtiyorovich</i> IJTIMOIY FALSAFADA STRATEGEMALARNING O'RNI VA AHAMIYATI	74-79
<i>Alimov Mansur Narboyevich</i> PEDAGOGIYALARNING MA'NAVIY-AXLOQIY VA KASBIY RIVOJLANTIRISHDA AJDODLAR MA'NAVIY MEROSINING O'RNI. ("SILSILAT UL-ORIFIYN VA TAZKIRATU-S-SIDDIQIYN" ASARI MISOLIDA)	80-87
<i>To'xtasinov Shukurjon Shavkatjon o'g'li</i> MILLIY BIRLIK VA SIYOSIY HOKIMIYATGA DOIR JADIDLAR QARASHLARINING IJTIMOIIY- FALSAFIY AHAMIYATI	88-95
<i>Nurmatova Umida Jalolidinovna</i> AN'ANAVIY O'QISHNING GNOSEOLOGIK JIHATLARI	96-101

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Abdullaeva Charos Baxramovna</i> ZAMONAVIY LINGVISTIKADA REKLAMA DISKURSI TUSHUNCHASI	102-105
<i>Umarqulova Munira Zohidjon qizi</i> ILMIY-FANTASTIK ADABIYOT: JANRNING SHAKLLANISHI, RIVOJLANISHI VA POETIK CHEGARALARI	106-119
<i>Xaydarova Gavhar Abdukadirovna</i> ZAMONAVIY LINGVISTIK MADANIYAT KONTEKSTIDA "SPORT DISKURSI" TUSHUNCHASINING NAMOYON BO'LISHI	120-124
<i>Mirzarahimov Bahodir Shavkat o'g'li</i> "XALQ SO'ZI" GAZETASINING MATNLARINI DAVR BO'YICHA TASNIFLASH BOSQICHLARI	125-129
<i>Boboqulova Nilufar Xayrullo qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA SHOULDER/YELKA, ELBOW/TIRSAK HAMDA WRIST/BILAK SOMATIK KOMPONENTLI MAQOLLARNING KONSEPTUAL TAHLILI	130-137
<i>Yangiboyeva Feruza Ortiq qizi</i> TIPS FOR TEACHING ENGLISH: STRATEGIES FOR EFFECTIVE LANGUAGE LEARNING	138-145
<i>Ибодуллаева Гавхар Уринбаевна</i> ОБУЧЕНИЕ ШКОЛЬНИКОВ К НАЧАЛЬНОМУ УРОВНЮ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В СРЕДНЕ- ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЕ	146-151
<i>Kuvvatov Raxmatulla Hikmatillayevich</i> SAN'ATGA OID AFORIZMLARNING LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI.....	152-156
<i>Ibodullayeva Gulshod Urinovna</i> CHET TILLARINI O'RGANISHDA IMMERSIV O'QITISH USLUBLARI –SAMARALI YO'NALISH, YONDASHUVLAR VA XULOSALAR.....	157-160
<i>Habibullayeva Gulsanam Inomjon qizi</i> INNOVATIVE METHODS OF TEACHING READING (FOR PRE INTERMEDIATE LEVELS)	161-165
<i>Berdimurotova Sevara Maxmudovna</i> TILSHUNOSLIKDA TERMINOLOGIYANING XUSUSIYATLARI.....	166-169

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Kuchimova Shaxlo</i> VASIYATNOMANING OG'ZAKI SHAKLI VA UNI TUZISHDA ZAMONAVIY AXBOROT TEKNOLOGIYA VOSITALARIDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	170-176
<i>Jumanazarov Faxriddin Erkinovich</i> KONTRAFAKT MAHSULOTLARNI ANIQLASH VA ULARNING MUOMALASIGA QARSHI KURASHISH MUAMMOLARI	177-183
<i>Курбанова Эльмира Асадовна</i> ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ОВД С ГОСУДАРСТВЕННЫМИ И ИНЫМИ ОРГАНИЗАЦИЯМИ ПО ПРОФИЛАКТИКЕ БЕЗНАДЗОРНОСТИ И ПРАВОНАРУШЕНИЙ СРЕДИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	184-190

<i>Raxmatullayev Xurshidjon Shukurilla o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QONUNCHILIGIDA KRIPTO-AKTIV VA U BILAN BOG'LIQ BO'LGAN AYRIM MUAMMOLAR.....	191-195
<i>Aldamuratova Amangul Uralbayevna</i> FUQAROLIK PROTSESSIDA AJRIMLAR TUSHUNCHASI VA TURLARI	196-200
<i>Xakimov Jahongir Olimjon o'g'li</i> KIBERFIRIBGARLIK VA KIBERKORRUPSIYA – RAQAMLI DUNYODAGI MURAKKAB JINOYATLAR.....	201-208
<i>Ergashev Qaxramon Zokirjonovich</i> KORRUPSIYAVIY JINOYATLARGA QARSHI KURASHISHNING IJTIMOY ZARURATI.....	209-219
<i>Normatov Isomiddin Dustqul o'g'li</i> XUFIYONA IQTISODIYOTGA QARSHI KURASHISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	220-224
<i>Пулатов Темурабек Гайратжон угли</i> ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ КИС В СЕКТОРЕ ФИНАНСОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ	225-231
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich</i> JISMONIY TARBIYA VA SPORT MUTAXASSISLARINING ILMIY-TADQIQOTCHILIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA FANLARARO INTEGRATSIYA	232-236
<i>Sharipova Farida Salimdjanoyn, Qo'ng'irotova Anorxol</i> TIBBIYOT OLIYGOHLARIDA "TIBBIY BIOLOGIYA" HAMDA "UMUMIY GENETIKA" FANLARINI O'QITISHDA INTERFAOL METODLAR SAMARADORLIGI	237-241
<i>Собирова Гулибарно Зайнутдин кизи</i> МЕТОДИКА ИНТЕРАКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ В РАЗВИТИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	242-252
<i>Salayev Donyor Baxtiyarovich</i> ZAMONAVIY JISMONIY TAYYORGARLIKNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI.....	253-259
<i>Turdimuratov Dilmurad Yuldashevich</i> OLIY TA'LIM MUASSASASIDA BOKS MURABBIYLARINI KASBGA YO'NALTIRISH TIZIMINING XUSUSIYATLARI	260-266
<i>Hakimova Nargiza Uralovna</i> YOSH KURASHCHI QIZLARDA MUVOZANAT QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHDA RAQS VA HARAKATLI O'YINLARDAN FOYDALANISH TEXNOLOGIYASI	267-273
<i>Otepbergenov Jetkerbay Sakbergenovich</i> MODULLI TA'LIM SHAROITIDA TALABALARNI INTELLEKTUAL RIVOJLANTIRISHGA UNDASH MUAMMOSI	274-279

Received: 10 April 2025
Accepted: 15 April 2025
Published: 28 April 2025

Article / Original Paper

TIBBIYOT OLIYGOHLARIDA “TIBBIY BIOLOGIYA” HAMDA “UMUMIY GENETIKA” FANLARINI O‘QITISHDA INTERFAOL METODLAR SAMARADORLIGI

Sharipova Farida Salimdjano

Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali katta o‘qituvchisi,
pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

E-mail: Sharipovafarida781@gmail.com

Qo‘ng‘irotova Anorxol Inoyatovna

Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali o‘qituvchisi

E-mail: kongirotovaaanorxol@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada tibbiyot oliy ta‘lim muassasalarida “Tibbiy biologiya” hamda “Umumiy genetika” fanlarini o‘qitishda interfaol ta‘lim metodlaridan samarali foydalanish masalalari yoritilgan. Ta‘lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, xususan, interfaol usullarni qo‘llash orqali talabalarning fanga bo‘lgan qiziqishini oshirish, bilimlarni mustahkamlash, tahliliy fikrlash va amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishdagi ijobiy natijalar tahlil qilingan. Tadqiqot davomida an‘anaviy va interfaol o‘qitish metodlarining taqqosiy tahlili berilgan hamda interfaol yondashuvlarning ustun jihatlari ilmiy asosda bayon etilgan. Maqolada amaliy misollar asosida o‘quv jarayonini interfaol tashkil etish bo‘yicha tavsiyalar ham keltirilgan.

Kalit so‘zlar: Tibbiy biologiya, umumiy genetika, interfaol metodlar, zamonaviy pedagogika, tibbiyot ta‘limi, ta‘lim samaradorligi, case-study, rol o‘ynash, guruhda ishlash, talaba faolligi, analitik tafakkur.

EFFECTIVENESS OF INTERACTIVE METHODS IN TEACHING THE SUBJECTS OF “MEDICAL BIOLOGY” AND “GENERAL GENETICS” IN MEDICAL UNIVERSITIES

Sharipova Farida Salimdjano

Senior Lecturer, Termez Branch of the Tashkent Medical Academy,
doctor of philosophy (PhD) in pedagogical sciences

Kongirotova Anorkhol Inoyatovna

Teacher, Termez Branch of the Tashkent Medical Academy

Abstract. This article discusses the issues of effective use of interactive teaching methods in teaching the subjects “Medical Biology” and “General Genetics” in higher medical educational institutions. The positive results of using modern pedagogical technologies, in particular interactive methods, in the educational process in increasing students’ interest in science, consolidating knowledge, developing analytical thinking and practical skills are analyzed. During the study, a comparative analysis of traditional and interactive teaching methods is given, and the advantages of interactive approaches are scientifically described. The article also provides recommendations for interactive organization of the educational process based on practical examples.

Keywords: Medical biology, general genetics, interactive methods, modern pedagogy, medical education, educational effectiveness, case study, role-playing, group work, student activity, analytical thinking.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V5SI3Y2025N34>

Kirish.

Hozirgi davrda oliy tibbiyot ta'limida fanlarni o'qitishda yangicha yondashuvlar, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlarning joriy etilishi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, "Tibbiy biologiya" hamda "Umumiy genetika" fanlari zamonaviy tibbiyotning asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lib, ushbu fanlar orqali talabalarda biologik jarayonlar mohiyati, irsiyat qonuniyatlari va organizmda yuz beruvchi molekulyar darajadagi o'zgarishlar haqida chuqur bilim shakllantiriladi [4].

Adabiyotlar tahlili va metodologiya.

An'anaviy ma'ruza va seminar mashg'ulotlari o'rniga interfaol metodlarni qo'llash ta'lim jarayonini yanada jonlantiradi, talabalarning mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal etish va amaliy masalalarni yechish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shundan kelib chiqib, ushbu maqolada interfaol metodlar asosida "Tibbiy biologiya" va "Umumiy genetika" fanlarini o'qitishning samaradorligini tahlil qilish hamda mavjud tajriba asosida tavsiyalar ishlab chiqish maqsad qilib olingan.

XXI asr tibbiyoti tobora molekulyar va individual yondashuvlar sari rivojlanmoqda. Bu jarayonda zamonaviy biotexnologiya, genetik muhandislik, diagnostika va personalizatsiyalashgan tibbiyotning asoslarini tashkil qiluvchi fanlar – "Tibbiy biologiya" va "Umumiy genetika" alohida ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida mazkur fanlar talabalarning kasbiy shakllanishida poydevor sifatida xizmat qiladi [2].

Muhokama.

Tibbiyot sohasida yetuk mutaxassis tayyorlash uchun nafaqat klinik ko'nikmalar, balki organizmning molekulyar va hujayraviy darajadagi tuzilishi, irsiy kasalliklarning sabablari, irsiyat va muhit omillarining o'zaro ta'siri kabi muhim tushunchalarni chuqur o'zlashtirish zarur. Bu bilimlar aynan tibbiy biologiya va genetika fanlari orqali beriladi.

Tibbiy biologiya – bu biologiya fanining tibbiyot bilan bog'liq bo'lgan maxsus tarmog'i bo'lib, odam organizmining tuzilishi, hujayra va to'qima darajasida faoliyat yuritishi, yashash va moslashuv qonuniyatlarini o'rgatadi hamda quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

Hujayra va to'qimalarning tuzilishi va funksiyasi;

Molekulyar biologiya asoslari;

Odam organizmida hayotiy muvozanatni saqlash mexanizmlari;

Parazitologiya asoslari;

Ekologik omillarning odam salomatligiga ta'siri.

Tibbiy biologiya fanining vazifalari sifatida talabada hayotiy jarayonlarning umumiy qonuniyatlarini tibbiyot nuqtai nazaridan tushuntirish, kasalliklarning molekulyar va biologik mexanizmlarini anglash uchun zamin yaratish, tibbiy fanlarga tayanch bilim sifatida xizmat qilish (anatomiya, fiziologiya, patofiziologiya, farmakologiya va boshqalar) kabilarni keltirish mumkin [4].

Genetika – bu tirik organizmlarning irsiyat va o'zgaruvchanlik qonuniyatlarini o'rganadigan fan. "Umumiy genetika" tibbiy fanlar tizimida alohida o'rin egallaydi, chunki u irsiy kasalliklarning sabablari va mexanizmlarini tushuntiradi, molekulyar diagnostika va genetik muolajalarning asosini tashkil etadi, biotibbiy muammolarning (masalan, onkologiya, immunologiya, reproduktiv tibbiyot) chuqur tahlilini ta'minlaydi [3].

Umumiy genetika fanining asosiy yo'nalishlari Mendel qonunlari va irsiylik nazariyasi; Genetik material – DNK va RNK struktura va funksiyasi; Genetik muhandislik va biotexnologiyaning tibbiyotdagi qo'llanilishi; Genetik maslahat va profilaktika; Irsiy kasalliklar, xromosoma sindromlari hisoblanadi. Bugungi kunda genetik tahlillar asosida perenatal diagnostika, onkologik kasalliklarning erta aniqlanishi, dorilar ta'sirining individual xususiyatlari (farmakogenetika), kasallikka moyillikni aniqlash, genetik maslahat va oilani rejalashtirish imkoniyatlari mavjud.

Tibbiy biologiya va genetika o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, ularni birgalikda o'rganish orqali talabalarda: organizmni tizimli tahlil qilish, irsiy va ekologik omillarning ta'sirini farqlash, individual terapiya yondashuvlarini ishlab chiqish, zamonaviy laboratoriya tadqiqot metodlarini o'zlashtirish imkoniyatlari shakllanadi. Shu jihatdan, zamonaviy tibbiy ta'lim konsepsiyasi bu fanlarni faqatgina nazariy asosda emas, balki laboratoriya amaliyoti, interfaol darslar, loyihaviy ta'lim, klinik holatlarni tahlil qilish kabi zamonaviy uslublar orqali o'qitishni talab etadi [1].

Natijalar.

“Anatomiya, fiziologiya, patologiya” kabi klinik fanlar tibbiy biologik bilimlar zaminida rivojlanadi. Genetika esa quyidagi yo'nalishlar bilan bevosita bog'langan:

Pediatrica – irsiy sindromlar, tug'ma nuqsonlar;

Onkologiya – genetik mutatsiyalar, protoonkogenlar;

Ginekologiya – genetik maslahat, nasldorlik muammolari;

Nevrologiya – neyrogenetik sindromlar;

Farmakologiya – individual farmakogenetik yondashuvlar.

Shu boisdan ham “Tibbiy biologiya” va “Umumiy genetika” fanlari nafaqat dastlabki kurslarda, balki yuqori bosqich klinik kurslar bilan uzviy bog'langan holda o'rgatilishi maqsadga muvofiq. Zamonaviy tibbiy ta'limda **interfaol o'qitish metodlarining afzalliklari** quyidagi jadvalda aks etadi:

Metod nomi	Metodning maqsadi	Amaliy qo'llanishi	Afzalliklari
Aqliy hujum	Erkin fikrlash va tezkor g'oya ilgari surish ko'nikmasini rivojlantirish	Talabalarga bir muammo beriladi va ular qisqa vaqt ichida ko'plab g'oyalar taklif etishadi. Masalan: genetik kasalliklar sabablarini aniqlash.	Tanqidiy fikrlash, ijodkorlik va tez qaror qabul qilish qobiliyatini oshiradi.
Kichik guruhlarda ishlash	Hamkorlikda muammolarni hal qilish, muloqotni rivojlantirish	Talabalar 4–5 kishilik guruhlariga bo'linib, topshiriqlar ustida ishlaydi. Masalan: DNK tuzilishini model qilish.	Jamoaviy ishlash ko'nikmasini shakllantiradi, ijtimoiy faollikni oshiradi.
Case-study (Vaziyatli tahlil)	Haqiqiy yoki shartli holatlarni tahlil qilish orqali	Klinik holatga oid vaziyat (kasallik tarixi, simptomlar, analiz	Amaliy bilimni mustahkamlash, klinik tafakkurni shakllantirish.

	muammoni hal qilish	natijalari) asosida tahlil va tavsiya berish.	
Rol o'ynash	Klinik vaziyatni jonlantirib, kasbiy ko'nikmalarni mustahkamlash	Talabalar shifokor, bemor yoki laboratoriya mutaxassisi rollarini bajarib, sahnalashtirilgan darsda ishtirok etadi.	Real vaziyatda ishlashga tayyorgarlik, kommunikativ salohiyatni oshiradi.
Klaster usuli	Mavzularni vizual tarzda tartibga solish va tushunchalar o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatish	Mavzu asosiy tushunchalarga bo'linadi va klaster diagrammasi tuziladi. Masalan: hujayra organellari funksiyasi.	Tizimli fikrlashni rivojlantiradi, mavzuni yaxlit tasavvur qilish imkonini beradi.
Blits-so'rov	Qisqa va tezkor savol-javob orqali bilim darajasini aniqlash	O'qituvchi tomonidan tezkor savollar beriladi, talabalar navbatma-navbat javob beradi.	Faollikni oshiradi, e'tiborni jamlashga yordam beradi.
Debat (Bahs munozara)	Qarama-qarshi fikrlarni tahlil qilish va himoya qilish qobiliyatini rivojlantirish	Talabalar ikki guruhga bo'linadi, masalan: genetik muhandislikning foyda va xavf-xatarlari mavzusida bahs yuritishadi.	Tanqidiy va mantiqiy fikrlash, nutq madaniyatini rivojlantiradi.
Fishbone (Tuxum suyak) diagrammasi	Sabab-natijaviy tahlil qilish	Muammo (masalan, irsiy kasallik) markazga olinadi, unga olib keluvchi sabablar turkumlanadi.	Muammoga chuqur yondashuvni shakllantiradi, sabablarni tizimlashtirish osonlashadi.
Test savollarini birga tuzish	Talabalarni baholash mezonlariga jalb qilish	Talabalarning o'zi mavzu asosida savollar tuzadi va javob variantlarini ishlab chiqadi.	Bilimni chuqur anglashga yordam beradi, o'z-o'zini baholashni shakllantiradi.

Amaliyot bilan bog'liq yondashuv:

O'qitish laboratoriya tajribalari, mikroskopik kuzatuvlar, biologik preparatlarni tayyorlash va genetik tahlil metodlarini o'z ichiga oladi. Bu jarayonda talabalar: DNK ekstraksiyasi va PCR texnologiyasi, Kariotip tahlili, Genetik maslahat berish simulyatsiyasi, Irsiy kasalliklar bo'yicha testlar tahlili bilan shug'ullanadilar [2].

Tibbiyot oliygohlarida "Tibbiy biologiya" va "Umumiy genetika" fanlarini o'qitishda interfaol metodlardan foydalanish talabalarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu metodlar talabalarning dars jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlab, o'zlashtirish samaradorligini oshiradi.

Interfaol metodlarning afzalliklari quyidagilardan iborat:

Nazariy bilimlarni mustahkamlash va amaliy qo'llash: Interfaol metodlar, masalan, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va rolli o'yinlar, talabalarga nazariy bilimlarini amaliyotda qo'llash imkoniyatini beradi. Bu usullar orqali talabalar real klinik holatlar bilan tanishib, tahlil qilish va yechim topish ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

Tanqidiy va mustaqil fikrlashni rivojlantirish: Interfaol usullar talabalarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini oshiradi. Masalan, muammoli izlanish metodlari orqali talabalar murakkab masalalarni tahlil qilib, mustaqil ravishda xulosalar chiqarishga o'rganadilar [2].

Jamoaviy ishlash va kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish: Guruh bo'lib ishlashni talab qiladigan interfaol metodlar talabalarning jamoaviy ishlash qobiliyatini rivojlantiradi. Bu esa kelajakdagi tibbiy amaliyotda muhim ahamiyatga ega bo'lgan kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi.

O'quv jarayoniga qiziqishni oshirish: Interfaol metodlar darslarni qiziqarli va jonli qiladi, bu esa talabalarning o'quv jarayoniga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi. Masalan, simulyatsiya asosidagi o'quv muhitlari talabalarning o'rganish jarayoniga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, "Tibbiy biologiya" va "Umumiy genetika" fanlarini interfaol metodlar asosida o'qitish talabalarning faolligi, mustaqil fikrlashi, tahliliy yondashuvi va amaliy ko'nikmalarini samarali shakllantirish imkonini beradi. An'anaviy usullar bilan solishtirganda, interfaol yondashuvlar natijadorlik bo'yicha ancha ustun ekanligi amaliy tajriba orqali isbotlandi. Kelgusida ushbu fanlarni o'qitishda interfaol metodlarning ulushini yanada oshirish, metodik qo'llanmalar va elektron resurslar bilan boyitish, o'quv jarayonida multimedia vositalaridan keng foydalanish tavsiya etiladi. Shuningdek, o'qituvchilarning zamonaviy pedagogik yondashuvlar bo'yicha malakasini oshirish ham muhim ahamiyat kasb etadi. "Tibbiy biologiya" va "Umumiy genetika" fanlarini samarali o'qitish orqali talabalarning fundamental biologik va genetik bilimlari mustahkamlanadi, klinik fikrlash va kasbiy kompetensiyalar shakllanadi, kasalliklarning kelib chiqish sabablari va ularning oldini olish yo'llari chuqur o'zlashtiriladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Ermetov E.Ya., Yakhshiboyeva D.E., Maxsudov V.G. Tibbiy ta'limda didaktika. – Toshkent. 2002. 194 b.
2. Nishonboyev K., Hamidov J. Tibbiy biologiya va genetika. – Toshkent. 2019. – 328 b.
3. Nishonboyev K.N., Hamidov J.H. Tibbiy biologiya va irsiyatdan qo'llanma. – Toshkent. 2005. – 132 b.
4. Xoliqov P. X. Tibbiy biologiya va genetika. – Toshkent. 2002. 291 b.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/3 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).